

ВИЯВЛЕННЯ ТА АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Наталія Іващенко,
*студент факультету комп'ютерних та
інформаційних технологій Харківського політехнічного
інституту*

Судові спори щодо порушення прав інтелектуальної власності належать до окремої категорії справ і є складними за предметом провадження.

Як свідчить судова практика, для вирішення більшості спорів щодо порушення прав інтелектуальної власності суди зацікавлені залучати фахівця-експерта, який володіє спеціальними знаннями, з метою отримання додаткових доказів.

А отже, застосування спеціальних знань — експертне дослідження з питань інтелектуальної власності — є, як правило, невід'ємною складовою об'єктивного вирішення спору про порушення прав інтелектуальної власності.

У зв'язку з цим доцільним буде розглянути певні характерні особливості, важливі для розуміння саме цього виду експертизи як одного із засобів доведення, що оцінюється судом при прийнятті рішення.

Розглянемо деякі особливості експертизи об'єктів інтелектуальної власності у порівнянні з, наприклад, криміналістичною експертизою.

По-перше, можна вказати на те, що судові експерти традиційних спеціальностей (наприклад, у криміналістичній експертизі) працюють,

як правило, з речовими доказами і суть їхніх висновків не виходить за межі ідентифікації матеріальних об'єктів. Для криміналістичної експертизи характерно здійснення експерименту, виявлення ознак саме матеріального об'єкта.

Водночас для експертів з питань інтелектуальної власності предметом дослідження здебільшого є суспільні відносини, що регулюються відповідними нормами права, (наприклад, щодо створення, набуття правової охорони і використання відповідних об'єктів інтелектуальної власності), які склалися у результаті тих чи інших дій суб'єктів права.

Як правило, при експертизі об'єктів інтелектуальної власності застосовуються огляд, виявлення необхідних властивостей, характеристик об'єктів, що порівнюються (досить часто — це охоронні документи, що засвідчують права інтелектуальної власності). При даному виді експертиз рідко коли буде здійснюватися експеримент або виявлятися ознаки саме матеріального об'єкта.

По-друге, специфіка таких дій пов'язана із об'єктами судової експертизи. Ніби-то перелік об'єктів судової експертизи однаковий, як для криміналістичної експертизи,

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА

так і для експертизи об'єктів інтелектуальної власності:

- речові докази;
- документи, живі особи;
- зразки;
- відомості щодо об'єктів, відображених в матеріалах справи;
- об'єкти, що не мають визначеного процесуального статусу.

Але відносно експертизи об'єктів інтелектуальної власності вони мають свої особливості, притаманні власне творчій нематеріальній природі об'єктів інтелектуальної власності.

Так, речовими доказами у цій сфері виступають матеріальні носії інформації, в яких відображено нематеріальні об'єкти (наприклад, примірники творів) та ті, які мають відношення до події, що пізнається у судовому порядку.

Документи — об'єкти, що фіксують юридично-релевантні відомості про об'єкти судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності. При проведенні експертизи у цій галузі обов'язково досліджуються правовстановлюючі документи, наприклад, патенти та свідоцтва, які закріплюють права власника на конкретний об'єкт інтелектуальної власності.

Зразками у судовій експертизі об'єктів інтелектуальної власності є також матеріальні носії інформації, в яких відображено нематеріальні об'єкти та ті, які використовуються для порівняльних досліджень.

Об'єкти, що не мають визначеного процесуального статусу: для криміналістичних експертиз — це об'єкти, які не можуть бути віднесені до речових доказів або з морально-етичних міркувань, або такі як будівлі, споруди, на які не можна розповсюджувати режим речових

доказів; для експертиз об'єктів інтелектуальної власності — це власне нематеріальні об'єкти, оскільки їх природа не дозволяє залучити їх до матеріалів справи ні як речові докази ні як документи.

По-третє, найактуальнішою проблемою судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності є проблема методичного забезпечення у вигляді розробки єдиних методичних підходів судового та експертного пізнання об'єктів інтелектуальної власності, створення експертних методик, їх атестування та апробація.

Традиційні судові експертизи, зокрема, криміналістична експертиза, на сьогодні мають глибоке теоретичне та практичне підґрунтя, за останні сторіччя напрацьовано великий досвід проведення експертиз, єдині методичні підходи до її проведення, атестовані та апробовані методики. Проте судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності як вид існує не так давно.

Історія зазначеного виду експертизи в Україні нараховує сьогодні менше десяти років проведення (з 1998 р.), а набувати розповсюдження порівняно з іншими видами судових експертиз почала приблизно з 2001-2002 років.

Водночас можна констатувати, що у нашій державі вже накопичився певний досвід проведення судових експертиз з питань інтелектуальної власності як окремого виду. Певні здобутки у цьому напрямі діяльності отримали фахівці науково-дослідних установ судової експертизи Мін'юсту України, інших установ, а також Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності АПРН України.

Проте при здійсненні судових досліджень об'єктів інтелектуальної

власності скористатися методичними розробками, зокрема, методиками проведення експертиз конкретних об'єктів неможливо, оскільки розробки відсутні взагалі. Але відомо, що планова робота з підготовки методичних матеріалів для проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності вже розпочалася в установах Мін'юсту України.

У галузі судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності водночас з розробкою теоретичних основ цього виду експертиз проводяться НДР, спрямовані на створення судово-експертних методик дослідження відповідних об'єктів. Однак слід констатувати, що вже створено методик дослідження ознак контрафактності лазерних компакт-дисків, аудіо — і відеокасет. Найближчим часом планується створити методики дослідження торговельних марок, промислових зразків, винаходів тощо.

По-четверте, звернемо увагу на таке ключове поняття судово-експертного дослідження у будь-якій сфері як *"спеціальні знання"*.

Визначення поняття *"спеціальні знання"* має велике значення при проведенні судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності. Правильне розуміння змісту даного поняття є необхідною передумовою ефективного використання положень інститутів судової експертизи.

В юридичній літературі під цим терміном розуміють систему теоретичних знань та практичних навичок у галузі конкретної науки або техніки, мистецтва або ремесла, набутих шляхом спеціальної підготовки або професійного досвіду та необхідних для вирішення питань, що виникають у процесі кримінального

або цивільного судочинства (за виключенням загальновідомих та юридичних знань).

Визначення *"спеціальних знань"* у такому його вигляді можна застосовувати при здійсненні, наприклад, криміналістичних судових експертиз.

Стосовно ж змісту цього поняття для застосування його при здійсненні судочинства у справах, що стосуються об'єктів інтелектуальної власності, його спробував визначити у своїй статті О.Ф.Дорошенко [1]. Він зазначає, що спираючись на досить серйозну практику проведення судово-експертних досліджень фахівцями НДІ інтелектуальної власності АПрНУ, можна дати наступне визначення:

"Спеціальними знаннями у сфері інтелектуальної власності є професійні знання, отримані в результаті фахового навчання у сфері інтелектуальної власності, а також навички та досвід, набуті обізнаною особою у процесі практичної діяльності у цій галузі знань".

Водночас М.Г. Щербаковський зазначає, що *"знання у галузі права не є спеціальними знаннями"*, оскільки ними зобов'язана володіти особа, що веде розслідування" [2].

Практика свідчить, що незнання суддями та слідчими тонкощів сучасного законодавства часто призводить до *"розвалу"* справи, причому не в силу того, що вони не скористалися тією чи іншою довідковою літературою або нормативним актом. Причина у тому, що для відповіді на питання, які виникають, недостатньо знайти потрібний нормативний акт і вивчити його, у багатьох випадках необхідно провести дослідження на основі спеціальних знань [3]. Метою цього до-

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА

слідження є встановлення фактичних даних щодо властивостей об'єктів, що досліджуються, і самих лише правових знань, навіть у спеціалізованій галузі права, для цього недостатньо.

Зрозуміло, що на сьогодні суддя або слідчий не в змозі досконало знати особливості усіх об'єктів інтелектуальної власності, володіти спеціальними знаннями з питань права інтелектуальної власності, в зв'язку з тим, що правовідносини у сфері охорони авторського права та суміжних прав, а також прав на об'єкти промислової власності регулюються, окрім Цивільного та Господарського кодексів України, більш ніж двадцятьма спеціальними законами, які містять норми матеріального права та спеціальні елементи у тій чи іншій формі, більш ніж сотнею інших нормативно-правових актів, у тому числі міжнародними конвенціями та угодами, до яких приєдналася Україна.

Тому останнім часом у фаховій літературі піднімається питання про наявність об'єктивних причин для застосування юридичних знань при проведенні судової експертизи.

Слід також зауважити, що дослідження об'єктів інтелектуальної власності потребують використання інтеграційних знань. Тобто, експерт повинен володіти не лише суто юридичними знаннями, з усіма їх нюансами, а ще й знаннями у сфері технічних та/або прикладних наук.

У Постанові Пленуму Верховного Суду України "Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах" [4] зазначено: "Вказати судам на неприпустимість [...] порушення перед експертом правових питань, вирішення яких віднесено законом до компетенції суду".

Однак при розгляді спорів з порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності не рідко виникає ситуація, коли поставлене на вирішення судової експертизи питання буде нести правове навантаження.

Це пов'язано з особливостями правової природи об'єктів інтелектуальної власності. І інша постановка цих питань на експертизу не дасть необхідного результату, оскільки об'єкт спору щодо порушення прав інтелектуальної власності не буде досліджений у повному обсязі — відповідно, експертиза не виконає поставленого перед нею завдання.

У цьому контексті також треба зазначити, що основою методичної бази судово-експертних досліджень об'єктів інтелектуальної власності є законодавчі акти, що регулюють відносини у сфері інтелектуальної власності, а також міжнародна практика з цих питань.

Викладене дає підстави говорити про наявність об'єктивних причин щодо можливості постановки перед експертними органами питань, що несуть у собі юридичне навантаження, зокрема, у сфері інтелектуальної власності. Це жодним чином не може стосуватися вирішення правових питань, які віднесені суто до компетенції суду — визначення неосудності, недієздатності, неправоздатності, вини тощо.

По-н'яте, можна відзначити, що особливістю експертного дослідження об'єктів інтелектуальної власності є наявність у нього рис, притаманних науковому дослідженню.

Логічність викладення матеріалу, взаємозв'язок між викладеним матеріалом під час дослідження та висновками, що зроблені за його наслідками; критичність; можливість перевірки отриманих висновків та

низка інших факторів дозволяють віднести його до дослідження наукового.

Водночас слід розуміти, що експертне дослідження має базуватися не лише на наукових, але й на процесуальних принципах, оскільки воно здійснюється у ході проведення чітко визначеної законодавством процесуальної дії — судової експертизи, що здійснюється за відповідною ухвалою, на підставі матеріалів, наданих у встановленому процесуальному порядку, конкретною процесуальною особою — експертом, у встановленому порядку із дотриманням визначених законодавством принципів [5].

Також потрібно звернути увагу на те, що однією з проблем судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності є порушення встановлених чинним законодавством процесуальних строків.

Як свідчить практика, значна частина судових експертиз об'єктів інтелектуальної власності здійснюється більше двох-трьох місяців, тобто виходить за рекомендовані законодавством строки. Причому такі порушення допускаються більшістю суб'єктів судово-експертної діяльності у цій сфері.

Але такий стан викликаний об'єктивними причинами. Кількість судових спорів щодо порушення прав інтелектуальної власності є достатньо великою, а фахівців-екс-

пертів у цій сфері не так вже й багато. Слід зауважити, що фахівців, які мають право здійснювати дослідження об'єктів інтелектуальної власності (за спеціальностями 13.1-13.10) доволі значна кількість, але постійно практикує лише третина з них.

Тому експерт просто фізично не може укластися у зазначений законодавством термін. Але це, звичайно, не повинно служити постійним виправданням для затягування термінів проведення експертизи.

Це свідчить про те, що необхідно збільшувати кількість фахівців у сфері інтелектуальної власності, що зможуть відповідно до компетенції та компетентності здійснювати судово-експертні дослідження, оскільки у країні суттєво бракує кваліфікованих у даній сфері кадрів [6].

Вище викладене свідчить про те, що ця сфера на сьогодні є надзвичайно актуальною та має свої особливості. Є ще ціла низка проблем, пов'язаних з проведенням експертизи об'єктів інтелектуальної власності.

Тож, одним з важливих завдань у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності нині є вирішення організаційних, методичних та правових питань, пов'язаних із призначенням і проведенням судових експертиз. ♦

Література:

1. Дорошенко О.Ф. Межі компетенції експерта при проведенні судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності // *Теорія і практика інтелектуальної власності*. — 2006. — №2. — С. 10-13.
2. Щербаковский М.Г. *Судебные экспертизы: назначение, производство*.

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА

- использование: Учебно-практическое пособие. — Харьков: Эспада, 2005. — С. 14 (544 с.).*
3. Россинская Е.Р. *Судебная экспертиза в уголовном, гражданском, арбитражном процессе.* — М., 2005. — С. 17 (656 с.).
 4. *Постанова Пленуму Верховного Суду України "Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах" № 8 від 30.05.97, зі змінами від 25.05.1998 р.*
 5. *Правове регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності: галузеві аспекти: Монографія // За загальною редакцією Орлюк О.П. — К.: НДІ інтелектуальної власності АПрН України, 2006. — С. 383 (416 с.).*
 6. Орлюк О.П., Дорошенко О.Ф. *Проблемні питання проведення судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності // Юридичний Радник. — 2006. — №3. — С. 88—89.*

ЦІКАВО ЗНАТИ

ІСТОРІЯ ЗУБНОЇ ЩІТКИ

Чистота зубів турбувала людей ще далеко до нашої ери, тому вони використовували різні способи, аби посмішка сяяла білизною. Наприклад, мешканці Вавилону користувались жувальними пласнками. Римляни для чищення зубів тримали спеціальних рабів, адже цей гігієнічний процес був часткою їх релігійного обряду. Стосовно винаходу щітки з щетиною, то це є заслугою китайців, які у 1488 році почали використовувати щетину сибірського вепра, прикріплюючи щетину до бамбукової ручки і таким чином користувались цим пристосуванням, як зубною щіткою. На Русі Петро I наказав боярам чистити зуби товченою крейдою і вологою ганчіркою, простий народ використовував вугілля з березового дерева.

До Європи зубна щітка потрапила у 17 столітті. З часом натуральну щетину на щітках замінили на нейлон, який був винайдений у 1937 р. в лабораторіях фірми "Дюпон де немур".

Але людина — це істота, яка ніколи не зупиняється на досягнутому. Можна тільки уявити, що за статистичними даними між 1963 і 1998 рр. було запатентовано більше 3000 моделей зубних щіток!

За матеріалами :<http://www.military-dent.com/ua/>